

КРАЏИЦА

ЛИСТ ЗА СРПСКИ НАРОДНИ ЖИВОТ, ОБИЧАЈЕ И ПРЕДАЊЕ

ИЗДАЈЕ И УРЕЂЕЈЕ

ТИХ. Р. ЂОРЂЕВИЋ

ПРОФ. УЧИТЕЉ. ШКОЛЕ

БРОЈ 6.

У Алексинцу, Јуна 1899.

ГОД. I.

КРАЉЕВИЋ МАРКО У НАРОДНОМ ПРЕДАЊУ.

MARKO KRALEVIĆ KAO SVETAC

po narodnom vjerovanju.

Napisao profesor Miroslav Alačević u Spljetu.

U drugom od 25 izdanja Pjesmarice fra Andrije Kadčiča rečenoga Milovana moglo se je čitati, kako on govoreći o Marku Kraljeviću, veli: da ga Hrišćani drže za sveca. Valja reći, da se zbog toga postavka tkogod od hrišćanske strane bio uvrijedio i oćutio, budući da u predgovoru sljedećeg izdanja fra Andrija se za to ispričava i svaljiva svu krivnju zbog toga na svog prepisača ili na slagara štamparije, koji bijahu to umetnuli iz vlastite glave bez njegova znanja; ipak ni ovi ne imahu krivicu ili ne toliku, nego prosti narod i sami narod.

To se dogadjalo po prilici nazad jedno stoljeće i pô.

Toga kultusa naroda naprema Marku Kraljeviću imade dosta tragova i dan danas po svemu balkanskomu poluotoku i po svemu jugoslavenskomu narodu, kako to osobito svjedoče na pr. one dvije lijepe priče. Jedna je od gospodina Milana Milićevića uzeta iz Trešnja: kako budući seljaci nekoga obližnjega sela, iz prevelikoga štovanja prema kamenu Marka Kraljevića, ukrali noću onaj kamen, što ga bijaše dobacio Marko sa brda Havale na Kosmaj i tu se kaže pod naslovom: „Biljege ili Trješnje Marka Kraljevića,“ — pa budući im s toga počela ćeljad umirati, tada brže bolje napše svikolici dok ga ne povратиše na staro ležalište i tada bolest odmah prestade.

Gospodin Jovan Petrović iz Jagodine nam pripovjeda o drugom sličnom kamenu Marka Kraljevića, koji leži izmedju selâ Boljevca

i Planinice, što ga je Marko dobacio bio sa Rtnja planine, pa ga seljaci Vrbovca oborili u potok i za to im za tri mjeseca kiša nije pala, dokle po savjetu njeke stare vračarice opet ga ne povратиše naporom složnim svih ljudi iz toga sela na staro ležalište: kiša im padne. — Pa nijesu li to čuda što se obično pripisivaju samo i jedino svecima?

Za treću sličnu ploču pripovijeda Vid. V. Vuletić, a za četvrtu gosp. Savo Vuletić, a sve te ploče naš narod smatra kakono vele važne relikvije ili ti moći od pomoći.

Gospodin Dr. Friedrich Kraus u svojoj velevažnoj knjizi: „Sitte und Brauch der Südslaven. Wien. 1885. G. Alfred Hölder — preveo je iz nekog slavenskog Koledara za godinu 1853. pod naslovom: Novouredjeni Ilirski Kolendar za prosto Godište 1853. U Budimu — njeku vrstu vele dugih litanijâ, što se tamo po selima pjevaju, a podražavaju one što katolici i pravoslavni mole po crkvam i u litijama, a od kraja do kraja su posvećene Marku Kraljeviću, za da ih dodje izbaviti od zlih žena i od svih ostalih zala; što na najeklatantniji način ilustrira taj predstavak: da naš narod sam sebi prestavlja Marka Kraljevića kao nekog svetitelja, i ako premda ton tih litanija jest polukomičan i parodija pravih litanija, a po nješto slič i podražava one sredovječne tako zvane misterije, ipak ostaje dosta prostora i za pravo poštovanje.

Cijenim da ovo štovanje našega naroda prema Marku imalo je biti još jače u ono vrijeme, kada osjem Marka narod naš nije imao nikakve druge nade, ni utjehe, kroz one strahovite pestovjekovne kušnje kroz koje je prošao, dapače ne znam kako bi drugojačje mogao tumačiti ono preveliko štovanje i vjernu ljubav, što je naš narod po Dalmaciji imao naprema republici mletačkoj, koja se u pojmu istovjetala sa Sv. Markom Apoštolom i Evangelijem i sa njegovim krilatim lavom S. Marka, te se obično zvala republika Sv. Marka budući ga uzela za glavnog zaštitnika uz Todora, iza kako ga toli lukavo izmamila od aleksandrinskih popova, nego jedino da tumačim ovim načinom: da pobrkanjem pojmova ono štovanje, što je naš narod gajio za svog ljubimca Marka, preminuvšega malo deceuija prije nego je Dalmacija definitivno došla pod mletačku vlast narod ga je tada primio i istovjetio sa pojmom republike Sv. Marka, čije zasluge kako je predobro poznato naprema našem narodu nijesu zaista bile tolike, da bi mogle opravdati slično toli veliko poštovanje i ljubav prema onoj samoljubnoj maćehi a ne pravoj majki.

Francez opat Pisani, koji se bavio za tri godine po Dalmaciji i napisao naših dana povijest francuske vlade u Dalmaciji na početku ovoga stoljeća (1798 — 1815) pripovijeda: da kada su Rusi i Englezi, koji su vladali onda morem jadranskim i njegovim otocim i Bokom, hotjeli nauckati i pobuniti naš narod na kopnu proti Franzuzima, nijesu znali iznaći bolje srestvo nego pokazivajući našincima barijake propale republike Sv. Marka i obetovajući im

njezino skoro uskrišenje njima za ljubav, a to bi ih toliko raspalilo, da plod ti naukanja i bodrenja bilo je veliko ogorčenje proti Franuzima napoko n bune krvavo plaćene po spljetskim Poljicima, po makarskom Primorju i unuda.

Ime i uspomena Marka Kraljevića su vezane uz mloga mjesta po Dalmaciji, na pr. na Lovreću, na Jasu itd

Na cielom balkanskomu poluotoku imade tragova toga narodnog kultusa naprema Marku Kraljeviću. Sve je prepuno uspomena skopčanih sa njegovim imenom, a sve je to narod okružio nekim nimbusom svetinje i latrije, sve mu je to milo, sveto i vredno štovanja i ako ne u onom stepenu kao one tri ploče i ona dva kamena osobito.

A i isto neuskolebivo vjerovanje narodno neuzdrmano već povećano kroz šest vjekova o budućem Markovom uskrišenju, zar ne svjedočava najbolje, da naš narod drži i držao je vazda Marka Kraljevića kao svog najboljeg utješitelja, pomoćnika i čudotvorca.

Za živa gradi crkve i manastire (77) brani sirotinju i udovice, kažnjava silnike i zulumčare a nakon smrti sve svoje ostavlja sirotinji i narodnim zadužbinam kao i svi ostali sveci od visokog stališa, kao i Milutini, Dragutini, Uroši i Šimeuni, koje je narod posvetio, a dokazano je već dovoljno bilo, da sve što ima u Marka nekorektno to je plod potonjeg narodnog podivljačenja pod teškim osmaljinskim jarmom kada se počela bila više cijeliti fizična sila nego duševne vrline, te ga izgrdili tobože kao vinopija, kavgadžija, turska udvorica, nekavaljer prema ženskom spolu itd. dočim su pjesme i priče iz boljih, starijih vremena skupile bile oko njega skup svih vrlina pravoga krišćanskoga viteza i sveca. Ikone ga predstavljaju i novci onim istim vjencem kao i ostale svece, tako da se je baš upravo čuditi zašto ga uz tolike druge zaista i manje vrijedne nije uz narod i oficijalna crkva proglasila i primila za svoga sveca za kakvog ga naš prosti narod vazda smatrao i smatra, akopremda naša inteligencija pustila je najvećim mukom i nehajstvom proći smrtnu njegovu pestogodišnjicu, (1394—1894), ali sve će to narod popraviti u boljim prilikama!

Ja mislim da će se po narodu našem naći još dovoljno gradiva o ovom predmetu, što još nije bilo objelodanjeno, i nadam se da će ovaj moj mali prilog doprinijeti k većemu sabiranju sličnih podataka.

НАРОДНЕ МОЛИТВЕ И ПОБОЖНЕ ПЈЕСМЕ

I

Молитва у јутру.

из Гацка у Херцеговини.

Жарко сунце на исток, мени Господ Бог на помоћ. Удијели ми Боже срећу и помоћ. Јутрашње јутарце и жарко сунашце,

обесели ме и обрадуј, здрављем, весељем и сваком срећом. Помози ми, господе Боже, велике ти славе и милости твоје, молим ти се са страхом и гријехом, ја грешни и мали раб твој. Красна и умиљена Богородице, молим ти се, милости ти твоје помози ми; моли твога сина преблагога Христа спаситеља, да се смилује на ме грешника, на страшном суду, да ме не одбаци, него да ме удостоји рајскога насеља. Свети Никола путниче, брзи помоћниче, који помажеш, путнику у путу, и на суво и на мору, помози и мени грешнику и на путу и на дому, тако ти славе и милости твоје.

О свети Илија, свети Пантелија, и света Огњена Маријо, сачувајте мене и моју кућу муње и грома а моју летину града и мраза, тако вам славе и милости ваше.

Свети врач безмитници Кузмо и Дамјане, свети Златоусни Јоване. Света четири еванђелиста, четири стуба небесна. Света Петко и Неђељко. Свети Саво српска славо и сви свеци Божији угодници, који сте Богу угодили и благоме се Христу додворили молите господа Бога за мене грешнога и за моју грешну душу. Свети Димитрије, (или које буде крсно име дотичног који се моли) моје лијепо крсно име. Заштитниче моје куће, коме славу славим, свијећу служим и уље приносим; моли господа Бога за ме грешника и за моју кућу. О истинити Боже творче, који си ме саздао, закрили ме твојим крилом, и заштити твојим светим штитом. Сачувај ме напасти ђавоље и силе Авгарјанске, биједе видовне и невидовне, тако ти славе и милости твоје. Смети Боже мога душманина, недај му напасти руку на мени и на моме дому. Избави ме, господе Боже, од зла и научи ме правим твоим путем ићи и рај стићи, тако ти славе и милости твоје.

Шта год радим теби се, господе Боже молим, удијели ми здравља и среће мени и мојој кући. Боже ми подари у ћару, у малу и у евлладу, живијем живот и напредак, а мртвијем покој души. Боже опрости мени грешному и помилуј ме, с крстом на опослом. Бог са мном и крс часни, анђели Божији и сви свеци Божији угодници. Поклањам ти се, господе Боже, и светој пречистој Богородици Амин, амин, амин.

II

Молитва када се пође спавати

Поћох спати, Бога звати.
Бог се јави са небеса.
Небеса се отворише.
Анђели се поклонише.
Худе ствари побјегаше.
Спаси Боже душе наше.

Једни продуље овако:
Анђели се поклонише.
Крс на земљи оставише.
Крсти Боже мјесто моје.
Ће ја спим, ће ја сним.
Крс ме чуво до по ноћи.
А анђели од по ноћи.
Сам Бог до вијека.

III

Побожна пјесма

Лети патка по мору.
По зелену Дунаву.
Хоће патка да пане.
Код светога Николе.
Бе се пишу иконе

И све књиге Ристове.
Анђели појају.
Златне пјесме пјевају.
Алилуј, алилуј, господи помилуј!

IV

Уранило Ваведеније,
Па будило Васкресеније.
Устан горје Васкресеније,
Све су душе у рај пошле
А једна није

Остала је на ливади
Сабур берући.
Да се твоја Ристос Васкрс
Душа сабере.

V

У светој горици,
Света црквица,
Миром грађена,
Тамјаном кађена.
У њој седи, пречиста
Мати Богородица,
У златну столу,
Сузе рони, а Бога моли.
К њој долази тринаест
анђела и дванаест
апостола. Шта је
теби пречиста мати
Богородице, те сузе
рониш, а Бога молиш.

Прођи те ме се тринаест
анђела и дванајест, апостола,
Ја имадох синка јединка,
Проклете Ијуде ми га отеше,
На крст разапеше,
Под нокте чавле ударише,
Испод ноката крвца капаше,
На камен капаше.
Камен се распадаше.
Ту цвијеће ницаше.
Анђели долазаху,
Цвијеће бераху,
У ките китаху,
Пред Бога носаху,
Сам Бог говораше :

Ко ову молитву прочита три пута ујутру три пута у вечер, неће му никакве худе ствари наудити Амин!

Л. Г. БЈЕЛОКОСИЋ

Српске народне пословице

(ИЗ СРЕЗА ЛЕСКОВАЧКОГ)

(СВРШЕТАК)

27. Од прекор говеда не липсујев, но од премор. — Каже се ономе, кога неко прекори или покара за нешто.

28. Од магаре не бива ат. — Значи: ако је отац рђав, не може син бити добар.

29. Од буљину сокол и скача, а од сокола буљина. — Значи: од рђавих родитеља често буду добра деца, а од добрих родитеља рђава деца.

30. Родрода не (х)рани, тешко тому којга нема.
31. Савала мечко, зајац (зец) да прође. — Каже се, кад помичу старијега да прође млађи.
32. Свако месо за свој пикаљ виси. — Значи: сваки одговара за своје погрешке.
33. Своја кућица, своја попрдица.
34. Слепа глуве венац вила. — Значи: једнаке су.
35. Сетила се Мара, кад под њум бара. — Каже се, кад се неко доцкан сети посла.
39. Туј, како пупак да ти је отсечен. — Каже се некоме кад увек седа на једно исто место.
37. У срдитога божјака (просјака) празна је торба.
38. У сирнице јагоде. Каже се кад неко тражи нешто кад му није време.
39. У сто хвала једна (х)рана. — Каже се, кад некоме помру, (или буду рђава старија деца), а само остане једно, млађе, које ће родитеље у старости да очува.
40. (Х)ладна погача посрамнога госта дочека, Значи: треба причувати јело или пиће, јер може доћи неки гост.
41. Хоћеш, — нећеш кум да си ми. Каже се, кад се неко приморава за нешто.
42. Што је лете кака, то је зиме папа. Лети има свачега за једење, те се често оно рђаво и баца, а то би се зими слатко појело.
43. Што се неје терало, не може да се кози. Значи: што неко није учио, не уме ни да ради.
44. Што ћеш да му кажеш, манго,¹⁾ боље му кажи, а го! — Значи боље је, да некоме кажеш добре, но ружне речи.

ПРИВЕЛЕЖИО

КРСТА ДИМИТРИЈЕВИЋ,
УЧИТЕЉ.

Српске народне загоњетке.

(из Пиротског округа)

Повележио Тих. Р. Ђорђевић

(НАСТАВАК)

46. Еј га, нема га. — (Искра).
46. Железна кобила, пртен опаш (реп) — (Игла и конац).
48. Жива жилка, мртва дупка (рупа). — (Прси прстен).
49. Жив живеља, живо месо шовеља. — (Вук кад једе овцу).

1.) Манга зову Циганина више од шале и у потсмех.

50. Зазоба грозд од мора до мора, нит га изоба, нит се на-
зоба. — (К о њ и у з д а).
51. Земљу рије, живо није. — (Р а н и к).
52. Игра Вида под брег, да не игра Вида под брег, сви
би људи били за рупу. — (В о д е н и ц а).
53. Из Бога виси, а на земљу не пипа. — (В е р и г е).
54. Изађе цар на планине, круна обасја сав свет: и мало
и велико. — (С у н ц е, с л у н ц е).
55. Изнад двор му месо, а унутра козина. — (Ш и п к и њ а).
56. Ја га бијем, ја га карам, оно вика (виче): тодорин, то-
дорин. — (Б у р е).
57. Ја га бијем, ја га тепам, оно с... па ме рани. — (с и т о).
58. Ја га бијем, оно вика: тодорин, тодорин! — (С у к а л о
з а ц е в к е).
59. Ја га врља преко плот, оно рече: атапот! — (М о т и к а).
60. Један вол сво сено изеде, а ђубре му се не види. —
(К љ у ч).
61. Један копа, а два се тресу. — (С в и њ с к а г л а в а и у ш и).
62. Једна кобила, четири грбњаче. — (К о м и н, о џ а к).
63. Једна коза, сто легала. — (В р е т е н о).
64. Једна овца, сто легала. — (В р е т е н о).
65. Једна срна, сто легала направи. — (В р е т е н о).
66. Једна Циганка над пут, једна под пут, па се мандрсају.
— (Г р е б е н и).
67. Једна каже: савни, савни (свани, свани); друга каже;
мркни, мркни; трећа каже: и да савнеш и да мркнеш, ја црн
та црн. — (К о в ч е г, в р а т а и в е р и г е).
68. Јуже теле одојило. — (Л о з а и т и к в а).
69. Кад га изврнеш п'лно, кад га исправиш празно. — (К а п а).
70. Карарика рика, карађозу вика на четири трга на го-
лемо добро. — (К р а в а и т е л е).
71. Ката кућу бан бије. — (С и т о).
72. Кобила ождреби кочину, кочина ождреби ждребе; ждребе
нече д' иде по кочину, него иде по кобилу. — (К о к о ш к а
и п и л е).
73. Коза врешти, дол трешти, сам Господ коња држи. —
(Т р л и ц а).
74. Коза врешти, дрен трешти, сам бог коња држи. — (Г а ј д е).
75. Колко звезде на небо, толко дувће (рупе) на земљу. —
(С т р њ и ш т е).
76. Колко сам д'лг, да сам прав, до Бога би дованул. — (П у т).
77. Крава преко плот теле одојила. — (Т и к в а).
78. Крава рика без језика, те се чује два синора. —
(П у ш к а).
79. Крив деда од греду моча (мокри). — (И б р и к).
80. Крив зајак уз пут, низ пут, куд клекне право рекне.
— (К а н т а р).

81. Кум баралија бреме носи, пас га залаја, он се сакри у бреме. — (М е с е ц).
82. Кус штрк по рид пасе. — (Б р и ч).
83. Куса мечка дрен тресе. — (Ч е т к а).
84. Кус пас гњиле крушке једе. — (Ч е ш а љ и в а ш њ е).
85. Кус пас гребељан по мађије круше бере. — (Ч е ш а л).
86. Кучка лаје без мораје, Бог да знаје, зашто лаје. — (Т р л и ц а),
87. Кучка лаје у падину, глас се чује на рудину. — (П и р а ј њ а).
88. Кучка лаје под Мораве, Бог да знаје зашто лаје. — (Т р л и ц а).
89. Леже мркоња сви доодише да га дигну, ниједан га не може дигне, отиде Зорка те га дигну. — (М р а к и з о р а).
90. Лила поје по Лилово браниште, Лила га чује, Лила му одговара. — (З в о н о).
91. Лила поје поје у Лилино браниште, Лила слуша у Лилино браниште. — (З в о н о).
92. Лисо прасе по дел пасе. — (Б р и ч).
93. Мајка сина роди, она лежи он по кућу оди. — (Ц р е п њ а, ц р е п у љ а).
94. Малечко грненце, слатко варенце (или варивце). — (Л е ш њ а к).
95. Мати цумава родила сина мудрога, унука лудога, а правнука по лудога. — (Г и ж а, г р о ј з е, в и н о и р а ђ и ј а).
96. Мачка оди по полицу, носи ц'кла на г..... — (Н о ж и ц е).
97. Мој се отац обукал у дванаес кожуа. — (К л а с).
98. Мркоња лежи, сви га дизау, па не моглоше, сам га Бог диже. — (М р а к).
99. Мртва кобила беле пене пушња. — (В о д е н и ч н и к а м е н).
100. Мртва кобила, жива црева, — (К у ћ а, к о ш н и ц а).
101. Мртва кобила лежи, живи људи једе, живи бљује. — (К у ћ а). (НАСТАВИЋЕ СЕ)

БЕЛЕШКЕ О ФОЛКЛОРНИМ ДРУШТВИМА НА СТРАНИ.

АУСТРО-УГАРСКА.

Сем онога што смо у претпрошлом броју поменули о фолклорним друштвима у Аустро-угарској, бележимо овде и ова друштва:

Магуарогсзági Нергајзи Тарсасág — Угарско етнографско друштво основано је у Будим Пешти 1889 год. с наменом да проучава: постанак, развитак и садашње стање народа угарског, његов етнички и антрополошки карактер,

начин живота, занимање, покућанство, украсе, игре, веровања и усмену књижевност. — Друштво држи сваке године по једну главну скупштину и у одређено доба седнице за дискусије. — Друштво издаје тромесечно часопис *Ethnographia*, који се шаље члановима бесплатно. — Ко жели постати чланом друштвеним мора се јавити писмено друштвеном секретару. — Друштво има једну секцију у Ungvár-у (*Ungvarmegyei Kör*), која је основана 1889. год. — Иницијативом овог друштва друштво *Kölesee* у Араду решило је 1890 г. те је придодало својој археолошкој секцији још и секцију етнографску.

Kisfaludy Társaság — Друштво Кишвалуди, које је засновано у Пешти 1836. г. у част славног угарског песника Карла Кишфалудија с намером да омили лепе вештине у Угарској, учинило је, те је једна од најглавнијих партија програма друштвеног скупљање и проучавање усмене књижевности народа угарског. (Види: *Népköltési gyűjtemény* три свеске 1846 — 1848. и нова серија, три свеске 1871 — 1882) — Друштво нема периодичног часописа али издаје *Годишњак* и многобројна друга издања. Чланове бира главна скупштина. — Постати чланом значи високо књижевно одликовање.

Magyar Tudományos Akadémia — Маџарска академија Наука заснована 1830. г. у Б. Пешти, првом својом секцијом, која је за лингвистику, чини својим издањима знатну услугу знању о народном предању.

Рад Југословенске Академије у Загребу на проучавању народног живота и обичаја помињан је у овом листу на другом месту.

Т. Р. Ђ.

Ситне белешке.

НЕКОЛИКЕ РИЈЕЧИ ИЗ ВУКОВА РЈЕЧНИКА, КОЈЕ НИЈЕСУ РАЗЈАШЊЕНЕ, ИЛИ КОЈИЈЕХ СЕ РАЗЈАШЊЕЊЕ ДРУГЧИЈЕ У ХЕРЦЕГОВИНИ ЧУЈЕ.

Арли (силан, силовит љут) у Херцеговини „образли.“

Бирлија јединица, самица. Од турског „бир“ један.

Запус, вријеме или дан, када се хајван смије пуштати у баре пошто се покосе.

Коврџан, мачак који није устројен. У Херцеговини и у Далмацији је обичај, да по некоји и мачке строје јер веле да ће боље ловити мишеве.

Листра, ластавица на кући или којој другој згради.

Лунта, војничка пушка на капсу. Било их је прије и са кременом. 12000 лунта остало је турскијех на славном Граховском боју,

Мáви-пируз, мавене ђинђуве.

òбашав-шва, поруб.

Пѣнга-ге, циганска ријеч значи циганин.

Пендѣвиш, дебело пријево из бравчета

Пѣста, пѣста, мржња: „има на ме песту.“

Пóтѣг, натегача, цук. Невеч.

Пóтквасница, поквасница, хљеб од итенишних мекиња — исјевина.

Пр̄ч. јарац не устројен.

Сáнцак-алáнбег. Војнички и грађански заповједник санцака и алаја (окружја и бригаде.)

Ђйверица, глава. „Ако узмем батурицу, разби ћу ти ђиверицу — ђиферицу.

Ѕцбашлија (пафта) пафте са три главе. Има их и данас у Херцеговини.

Ц̄уздан. Briftashe.

Ш̄йбут. шипут, шипук, пљусак кише из ненада. Каже се за пушку, која не разбацује сачму у широко: Носи шибутом.

Јајце 20/5 99.

Л. Г. Бјелокосић.

Мађије (чини) момка да га заволи девојка — Кад момак заволи девојку, а она га не воли или не зна ништа о томе, ваља момак да учини овако и девојка ће га одмах заволети.

I На Усековање Св. Јована, у јутру пре зоре, треба момак да устане и да откине цвет од сунцокрета у ма којој девојачкој башти и да га пробуши на средини новим вретеном, којим се није прело. За тим треба да га намаже маслом и медом и да га носи на пупку три дана и три ноћи. Кад то уради, ваља опет да га пробуши истим вретеном три пута, ако се је пређашња рупа затворила. За тим да погледа кроз ону рупицу у ту девојку и одмах ће га заволети.

II У очи биљаног петка ваља да устане у поноћи и да метне цигљу на ватру да се загреје. Кад се цигља загреје, треба момак да устане и да се свуче го, а за тим да боде чиодом цигљу, најпре одозго наниже и да говори ове речи: Не бодем тебе цигљо већ Живи (или др.) чело. Не бодем тебе цигљо, већ Живи очи. Не бодем тебе цигло већ Живи нос. Ово се све понавља уза све делове тела: образе, усне, браду, врат, дојке, груди, трбух („мешину“) колена, стопала и прсте, за тим се цигља боде одоздо на више, и опет се то понавља, почев од прстију на пози. И по трећи пут одозго на ниже. Кад се све ово сврши, ваља цигљу помокрити својом мокраћом. Цигља је добро загрејана, те ће мокраћа зацврчати и момак треба да рекне: Као што ова цигља цврчи, тако да цврчи и Жива за мене. Као што пишти ова цигља тако да пишти и Жива за мене!

III Треба момак да оде и да копа чезниче (биљка спада

у ред лукова, има кртоласт корен.) Па ако је корен близу до површине земље, онда треба узети тај корен, ушити га у појас и носити. Веле кад имаш чезниче код себе, хоће да чезну девојке за тобом.

IV Да те заволи девојка, треба да одеш „у планин“ и да нађеш траву за милос (спада у род стежа.) Кад је нађеш, треба да узмеш жилице од њенога корена. И коју девојку волиш треба да јој даш од тога корена мало да гризне, и одмах ће полудети за тобом...

Казала ми Јелена жена пок. Јевте Сибиновића из Планинице у Црној Реци (срез бољевачки.)

Милан Ст. Цветковић.

Зашто орао за време петровог поста цвили. — Кад је Бог створио свет, нареди орлу да ископа воду. Орао га послуша, ископа у земљи рупу из које изађе вода, па се крене да јави Богу да је наредбу извршио. У путу га сретне лисица, па га запита где ће, и он јој каже да иде Богу и чега ради. Лисица му тада рекне: Па зар ћеш тако блатав пред Бога. Орао помисли да није лепо да се Богу јавља прљав, те оде да се премени (преобуче). Лисица пак отиде на оно место где је орао воду ископао, па се уваља у блато и отидне Богу па му рекне да је она воду ископала, а не орао, што Бог и по њеном прљавом оделу може видети. Кад орао дође чист, Бог га прокуне да целог петровог поста воде не окуси. И тако сад орао за време целог петровог поста цвили од жеђи, а чим сиђе до воде да се напије, вода се у крв претвара.

(Лужане, у Алексиначкој Морави)

Т. Р. Ђ.

Зашто је челин мед тако сладак. — Кад је Бог створио воденицу све је лепо удесио, само није умео удесити да жито само из коша пада у камен, већ је дрвцетом кроз отвор из коша вадио по неко зрнце да падне у камен те да се самеље. — У том прође поред воденице ђаво. Бог тада пошље челу да иде и да чује шта ће ђаво рећи за ову Божју направу. Чела отидне и стане ђаволу на капу. Ђаво видећи воденицу рече: Све је лепо Бог створио само није умео да начини чекетало које ће бити притврђено за кош а једним крајем ударати о камен, те да ударајући о камен потреса по мало кош и тако истреса из коша по које зрно млива. — Чим то чела чује одмах са капе ђаволове: зу, зу, зу, па право Богу. Кад ђаво чу челу рече: Е поган ти појео онај ко те посла да ме прислушкујеш. — Бог упита чему шта је чула и она му каза. — Бог тада мете чекетало на кош, а челу благослови да јој је поган слаћа од сваке друге ствари на свету.

(Лужане, у Алексиначкој Морави).

Т. Р. Ђ.

ПРИКАЗИ

Die Donauländer. Zeitschrift für Volkskunde mit Berücksichtigung von Handel, Industrie und Verkehrswesen in den Ländern der unteren Donau. Herausgegeben von Adolf Strausz. Verlag von Carl Graeser. Wien, Leipzig, Budapest. Heft 1—5. (Подунавске земље. Часопис за народознaнство с обзиром на трговину, индустрију и саобраћајна средства у земљама доњег Дунава. Издаје Адолф Штраус. Наклада Карла Грезера. Беч, Лајпциг, Будимпешта. Св. 1—5).

Познати преводилац „бугарских“ народних песама¹⁾ на немачки језик, који је у своме преводу и многе српске песме²⁾ као бугарске протурио, Адолф Штраус, отпочео је издавати од почетка ове године нарочити часопис за народознaнство у земљама доњег Дунава, чије име горе исписасмо. Часопис тај излази у свескама од 5—6 штампаних табака, на красној хартији, одличне техничке израде и с разноврсном садржином, а стаје 12 форината на годину.

Какав је задатак овога часописа, јесте прво, што ће интересовати читаоце „Караџића“. С тога ћемо се прво његовим задатком и позабавити. Уредништво је то изнео у првом чланку првога броја: „An unsere Leser“ (Нашим читаоцима). У наше доба, вели се тамо, изравнавају се особености народног живота у разних народа све већма и већма, те с тога настаје прека дужност за нас, да по могућству у потпуности и систематски прикупимо и испитамо остатке народног живота и песништва, докле и ти остади не постану жртвом развоја појединих народа ка томе изједначавању. Часопис „Donauländer“ би имао задатак да прикупи и уједини раднике на томе пољу, како би се ученом свету средње Европе пружили о унутарњем животу балканских народа подробнији и сигурнији подаци, но што је то до сада било. Област пак за истраживање је у толико издашнија, што народи у подунавским земљама не стоје тако под утицајима сувремене светске културе, те су с тога и очували народна предања и примитивне облике живота чистије и непомућеније, но што су их сачували нижи слојеви народа средње или западне Европе. С ојачавањем историског осећања и развојем историјских истраживања све се већма долази до сазнања, какву огромну идеалну а и материјалну вредност

1.) A Strausz, Bulgarische Volksdichtungen. Wien. Verlag von Carl Graeser.

2.) Разуме се из бугарских фалсификованих збирака.

имају та блага, која су од старине сачувана до данашњих дана. А неизмерна су таква блага, која у себи скрива површина Балкана и која се поступно могу изнети на видик. Часопис „Donauländer“ жели да постане не само ризницом за познавање свију облика народног живота и рада, физичке појаве, начина живљења, обичаја и навика, језика и појезије оних народа, који су настањени у области дунавског тока, с обзиром на историски развитак и на одношај према другим народима, како би за у поредно научно проучавање европских стучњака могао бити од користи, већ и да је стециште за све раднике разних народа на томе пољу, који би могли овде обрађивати и таква питања, која су иначе предмет размоилажења код појединих народа. С тога се „Donauländer“ ставља у службу свију књижевника и научника подунавских држава, који би желели с пером у руци ступити у борбу за интересе својих нација било у научном, културном или економском циљу. — Последњи се циљ нарочито наглашава. Часопис ће се трудити да доноси и извештаје о економским појавама у подунавским земљама с обзиром на то, да ли и какве индустријске или меркантилне институције у подунав. земљама очекују своје иницијаторе, институције, које би добра плода обећавале, те да се обрати пажња предузетника и капиталиста на то.

Часопис „Donauländer“, дакле, жели да постане средиштем рада на пољу етнографског проучавања и економског обавештавања за подунавске земље.

И заиста, судећи по досадањим радовима у ових пет бројева, редакција овог часописа се заиста и трудила, да часопис своје циљу одговори. У њему су до сада изашли ови радови: *Misch Dragomanow, Die slavischen Sagen über Opfern des eigenen Kindes* (Мих. Драгоманов, Словенске скаске о жртви властитог детета); *M. Gj. Miličević, Der serbische Bauer in der Jugend und über die Jugend* (М. Ђ. Милићевић, Српски сељак у младости и о младости); *Lasar Saineanu, Die Jele oder bösen Geister im rumänischen Volksglauben* (Лазар Зајнеану, Јеле или зли духови у румунском народном веровању); *Ignaz Kúnos, Das Fest der Helva-Vertheilung in Ada-Kale* (Игњат Кунош, Светковина дељења хелве у Ада-Кале); *Vilma von Kállay, Bosniens Frauenwelt* (Вилма Калајева, Босански женски свет); *Mavro Spicer, Croatische Cultur* (Мавро Спицер, Хрватска култура); *Tade Smičiklas, Cultus- und Culturanfänge der Croaten* (Таде Смичиклас, Почети просвете и културе у Хрвата); *Dr. Bernhard Muncácsi, Die Anfänge der ungarisch-slavischen ethnischen Berührung* (Д-р Бернхард Мункачи, Почети угарско-словенског етничког додира); *Ignaz Kúnos, Die Spässe des Hodža Nassredin* (Игњат Кунош, Шале Насредин-ходе); *Die asiatischen Expeditionen des Grafen Eugen Zichy* (Азијске експедиције грофа Евгенија Зичи). Осим ових већих чланака у

свима бројевима се налазе извештаји о културним установама и економским приликама разних подунавских земаља, тако и исто и велики број оцена појединих етнологских дела.

Што нам на први поглед пада у очи, то је, да онај део, који се тиче културних установа и економских прилика појединих подунавских земаља, не стоји у органској вези са првим и главним делом радова у овоме часопису. Он је изолиран, сâм за себе, у кратким notiцама и извештајима. Када би се културни и економски одношаји испитивали са гледишта етнологског, када би се проучавало у колико се каквом културном установама или економском институцијом погађа, те с тога и даље развија, дотле већ развијени ток народнога живота, онда бисмо и могли разумети уношење и ових одношаја у један етнологски часопис. Овако пак не.

Друго, што нам такође на први мах пада у очи, јесте разноврсност градива. Ту имамо заступљене: Србе с Хрватима, Мађаре, Румуне, Турке и т. д. Међутим, као што је познато, живот ових народа не чини једну етнологску целину. Часопис, који би проучавао само живот Словена, или, још боље, само јужних Словена, занимао би се појавама живота разних народа, али који чине једну етнологску целину. Међутим овде, код Маџара, Турака, Румуна и Словена, и ако може да буде говора о узајамним додирима и утицајима, те целине нема. Ако је пак часопис „Donauländer“ хтео том разноврсношћу и распарчаношћу што више да допринесе у поредном проучавању појава народног живота, како би се испитали услови, под којим се јављају и одржавају сличне појаве код разних народа, те да се дође до општих закона народног живота — да се фолклор уздигне до ступња науке, — то се онда не би морао задржавати једино на животу подунавских народа.

Сви побројани чланци пак, за себе узети, заслужују сваку пажњу и чине драгоцену збирку обичаја, предања и погледа као и разматрања о свему томе, те ће с тога „Donauländer“ тим радовима заиста и да постане како ризница за фолклор, тако и станица фолклорних радника код разних народа у подунавским земљама. За нас су од особите важности: рад Милићевићев, који је већ у нас познат, Драгомановљев, а тако и радови, који се односе на хрватски живот и културу.

Од српских односно хрватских књига пак приказане су у овом часопису: Клајићева повјест Хрвата, Гласник земаљског музеја у Босни и Херцеговини, О Арнаутима од Александра Богосављевића, Караџићев речник, Зборник за народни живот и обичаје јужних Словена; Весник хрв.-слав.-далм. земаљског архива, Нада, Дом и свијет, Шурминова повјест књижевности хрватске и српске, све публикације југословенске академије у год. 1898, Статистички годишњак краљевине Србије, Хрватски салон,

Рајска водица и т. д. Као што се види: доста шаренила, али не и плана.

Економским извештајима се нећемо овде забављати с тога, што исти не спадају у делокруг „Караџићев.“ Али ипак морамо нешто напоменути. У првом броју „Donauländer“ доноси извештај о финансијским одношајима краљевине Србије, а одмах за тим доноси извештај о напретку, који је учинила Бугарска од ослобођења до данас. И на крају тог извештаја писац нам његов, одушевљен побројаним успесима Бугарске, довикује: „Стања, која смо овде описали, морају у словенском живљу Македоније — па макар оно славило славу или не, макар веровало у Мухамеда или Христа оживети извесне жеље, које ће с временом бити све живље, па чак и бурне.“ Како се слаже ово потцењивање једног чисто српског изражаја народног живота — славе — (на рачун утицаја бугарских успеха у културноме напредовању кнежевине Бугарске) са оним Штраусовим речима (које напред наведосмо) о огромној и идеалној и материјалној вредности обичаја и предања за историско чувство и историски развој, па према томе и историске догађаје? Или пак то вреди само за мађарска и бугарска предања и обичаје, а за српске не!

Dr. Ok.

— Г л а с Српске Краљевске Академије LV, Други разред 36. Београд, Државна Штампарија Краљевине Србије. 1899. Цена 2 динара. Стр. 125. — У овоме Гласу наше Академије налазимо ове ствари: 1. Вук Стеф. Караџић, његов рад на српском језику и правопису. Govor проф. Љуб. Стојановића у свечаној седници Академијског Савета Велике Школе, на дан преноса Вукових костију из Беча у Београд, 20. септембра 1897. године (1.—67.); 2. Питање о склопу Немањине биографије од Стевана Првовенчаног. Прилог Историји Старе Српске Књижевности, од Анд. Гавриловића; (69.—92.); 3. Трагови народног певања у XVI. веку. од Анд. Гавриловића (93.—108.); 4. Покрет Срба у околици Клиса 1603. год. по до сад необјављеним документима написао Јов Н. Томић (109—125.). —

— Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika. Napisao Dr. T. Magetić, Kr. sveučil. profesor. Zagreb 1899. 8. Стр. VI и 700. — Цена 4.50 for. —

— *Littérature orale de l'Auvergne*. par Paul Sébillot. Paris, Maisonneuve, éditeur. 1898. Стр. XI и 343. Цена 5 фр.

Париска Књижара Maisonneuve (6. rue des Méizères et rue Madame, 26.) још од 1881. год. издаје колекцију књига у којима су: народно

предање, приче, песме, пословице, празноверице и т. д. под именом „*Les littératures populaires de toutes les nations*“ — Књига чији наслов горе истакосмо штампана је прошле године и на броју је тридесет пета у овој колекцији. — Њезин је писац неуморни француски фолклориста Paul Sébillot. Он је у њој скупио и средио знатну количину материјала из народнога предања у Оверњу (област у Француској), од кога је истина знатан део већ штампан али растурен по разним часописима и другим издањима. Овде је сабрано 15 приповедака, 54 легенде, 12 песама од којих су готово све са мелодијом око 60 питалица и т. д. Све је ово вредно великог интереса и пажње. Није мање интересант ни онај део који је у овој књизи нов за читаоце, што га је писац добио од својих пријатеља из Оверња, и који износи скоро четвртину књиге. Писац је скоро код сваке приповетке и код великог броја легенда ставио напомене упоређујући их са паралелама у Француској. На крају је регистар врло потпун и за употребу књиге врло згодан. — У предговору вели писац да је ову књигу написао да би побудио Оверњане да наставе истраживање народнога предања у овој старој области француској, чије становнике сматра као племе које је готово исто тако као и Бретањци нешто другојаче, а врло богато у народном предању, те не сумња да ће жетва бити врло богата. — Т.

— Docteur Paul Bidault. Les superstitions médicales du Moravan. Paris, Jouve et Boyer, 8. Стр. 94.

Ова интересантна монографија је теза за докторат медицине Dr. Пола Бидола. Од стране критике примљена је врло лепо, и један одлични француски фолклорни часопис говори о њој у неколико речи завршава овако: Добар пријам ове тезе од стране факултета потстакнуће без сумње и друге ученике медицине да се одаду оваквом послу, на велику корист фолклора, а може бити и медицине. Т.

— Flore populaire ou Histoire naturelle des Plantes dans leurs rapports avec la linguistique et le folklore, par Eugène Rolland. Tome II, in-8. de 268 p. — Libr. Rolland, 2, rue des Chantiers, Paris, 1899. — Цена 6 франака. —

— Légendes locales de la Haute-Bretagne (I. Le monde physique) par Paul Sébillot. — Publication de la Société des Bibliophiles bretons. Paris. Lechevalier. Цена 3.50 фран.

— Reinhold Köhler. Kleine Schriften zur Maerenforschung herausgegeben von Johannes Bolte. Weimar, Emil Felber. 8. Стр. VIII и 608.

Нема тога ко се бави упоредним проучавањем народних приповедака а да му нису познати радови Рајнхолда Келера вајмарског библиотекара. Али његови учени радови беху растурени по разним немачким и страним часописима тако да не беху потпуно приступачни, и Johannes Bolte учинио је велику корист науди предузевши да их изда. Ово је прва свеска али је оправдана жеља да се издавање настави. Т.

Г Л А С Н И К

— Сазнали смо са великим задовољством да је наш одлични сарадник г. В и д В у л е т и ћ В у к а с о в и ћ и по трећи пут изабрат за потпредседника у „International Folk-Lore Association“ у Чикагу, а у главној седници, одмах трећа на реду читала се једна од његових ваљаних расправа. — Наша искрена радост и честитање овоме вредном и честитоме Србину, који уздижући себе у великоме свету, уздиже и име свога народа!

— На скупу целокупне Српске Краљевске Академије наука, који је држан 13. маја ов. год. председник Етнографског Одсека Академије, академик г. Јов. Мишковић саопштио је Академији да је Одсек уважио молбу свога члана г. др. Јов. Цвијића да му се за испитивање села у Српским земљама стави на расположење до 800 дин., али како би Одсек тиме прекорачио одређени буџет, тражи да му се толико још накнадно одобри. Академија је одлучила да се Етнографском Одсеку може издати у овој години још 1000 динара и то из партије одређене за Лексикографски Одсек, који сада троши своје нарочите суме. —

— У јунској свесци „Дела“ од ове год. читамо ову белешку: Н о в а р а с п р а в а о З а д р у з и. — Ј. П а ј е к е р написао је и штампао у Прагу (Fr. Rivanáč) (на по се из „Narodopisného Sborníka Československého,“ књ.

V. св. 5. стр. 38—110) Slovo o zadrúze (в. 8. стр. 69.) посвећено шездесетогодишњици Јана Гебауера, познатог чешког научника. Писац је при изради ове расправе имао при руци готово сву словенску, нарочито српску, стручну књижевност. —

— У „Вечерњим Новостима“ читамо ово „Српски вез“. Г. Вл. Тителбах штампа свој „Српски вез“ II свеску, и за три месеца па ће изаћи из штампе. Књига ће имати 14 таблица исцртаних везова, које је скупио по нашим крајевима. У књизи је и опис тих везова чија је израда савршено уметничка. Свеска ће стати за претплатнике 2,50 дин. или 2,50 круне, а доцније ће јој цена бити већа. — Претплату прима књиџара В. Валожића и писац (Доситијева ул. бр. 8.).

— С овим бројем шаљемо својим читаоцима П и т а њ а з а п р и к у п љ а њ е м у з и ч к и х о б и ч а ј а у С р б а, која су израдили г. г. Б о ж и д а р Ј о к е и м о в и ћ наставник певања и музике у Учитељској школи у Алексинцу и Владимир Р. Ђорђевић наставник певања и музике у Учитељској Школи у Јагодици. — Ова је питања уредништво „Караџића“ и оштампало у засебне књиџице, које шаље свакоме, ко је вољан по њима што привредити познавању српских музичких обичаја, на захтев, бесплатно.

КАРАЦИЋ ИЗЛАЗИ У АЛЕКСИНЦУ ЈЕДАН ПУТ МЕСЕЧНО НА 1—1½ ШТАМПАНОМ ТАБАКУ. ЦЕНА МУ ЈЕ 5 ДИНАРА ГОДИШЊЕ. ПОЈЕДИНИ БРОЈЕВИ СТАЈУ 0.50 ДИН. — РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЋАЈУ.

ШТАМПАРИЈА МАТЕ ЈОВАНОВИЋА, КЊАЗ МИХ. УЛ. БР. 24.

ПИТАЊА

ЗА ПРИКУПЉАЊЕ МУЗИЧКИХ ОБИЧАЈА У СРБА.

САСТАВИЛИ :

БОЖИДАР ЈОКСИМОВИЋ

наставник певања и музике у Учитељској Школи у Алексинцу

И

ВЛАДИМИР Р. ЂОРЂЕВИЋ

наставник певања и музике у Учитељској Школи у Јагодини

АЛЕКСИНАЦ

Штампарија Мате Јовановића Београд Књаз Михајлова улица бр. 24.

1899

ПРИКАЗ

ЗА ПРОВЕДЕНИЕ РАБОТ ПО ПРОВЕРКЕ И ЗАКРЕПЛЕНИЮ

ОСЛАБИЛИ:

БОЖИДАР ИОХИМОБИЧ

БЛАЖИМИЧ П. БОРБЕВИЧ

АВТОГРАФИ

Питања за прикупљање му- зичких обичаја у Срба.

Намерни смо у име Божје да прикупимо што је више могућно музичких обичаја из народа српскога.

Да би смо ову намеру остварили, обраћамо се свима онима, којима је упознавање духовних особина и тековина нашега народа на срцу, да нам у овоме предузећу помогну.

И музички су обичаји исто тако као и други обичаји народни творевина народна. Ну док се на друге обичије и особине нашега народа обраћало колико толико пажње, народна музика и народни музички обичаји осташе готово недирнути, као да је то нешто мање вредно пажње од других творевина народнога духа.

Зар има у ботаници биљака које мање пажње заслужују од других? Зар нису све из једнога царства? Зар науци о биљкама нису све подједнако драге? — И као год онај који се бави проучавањем фанерогама што није ништа већи од онога што проучава криптогаме, исто тако ни проучавање музике и музичних обичаја једнога народа није ништа мање вредно од проучавања друге које тековине духа народнога и других обичаја народних.

Музиком и музичким обичајима, наш је народ не-
обично богат. На слави и заветини, на свадби и крш-
тењу, о жетви и берби, на моби и седељци, о Божићу
и благоданима, на хајдучком одморку и чобанском план-
дишту, у колу и кад се иде у краљице, лазарице и до-
доле, свагда од детиње колевке па док се човеку очи не
склопе, да се црној земљи преда; свагда се готово
при сваком раду у народа нашега гласом испољавају
осећаји његови.

Наша је намера да прикупимо обичаје српскога
народа, што се односе на певање, свирање и играње;
а исто тако и само певање, свирање и играње његово.
Другим речма, намера нам је, да прикупимо оне мо-
менте, кад наш народ пева, свира и игра, те тиме даје
маха осећању својему. Хоћемо да опишемо оне тре-
нутке из живота народнога кад му се ове тековине духа
његовога пајављују. У исто време хоћемо да изнесемо
и како наш народ пева, свира и игра, које се песме
кад певају, какве су им мелодије, које се мелодије
свирају уз које инструменте, које се игре играју, кад и
како и т. д. и т. д.

У овоме послу могу нам помоћи сви они који су
у могућности за разбор оваквих ствари у народу на-
шему, како они који су музикални, те могу и мелодије
из народа бележити, тако исто и они који немају спреме
за то. Молимо само свакога да се одазове ко-
лико може, не обавезујући никога да на свако
питање одговара, већ само на она на која
може. Колико и како може ко помоћи видеће се из
питања која ћемо овде изређати.

Своме Зборнику музичких обичаја у Срба
мислимо дати онакав облик, какав облик има: *Zbornik*
sadašnjih pravnih običaja i Južnih Slovena, што га је основао,
скупио и уредио В. Богишић у Загребу 1874. године,
те с тога молимо скупљаче да буду добри, па да при
одговорима припазе на ове ствари:

Главно је да се на свако питање одговори тачно
без икаквих додатака или дометака.

На свако питање ваља одговарати посебице. Нај-

боље је исписати свако питање на које ће се одговарати као заглавље одговору, а испод њега ставити одговор.

Биће питања на које ће се одговарати само са да или не. Ми смо и са таквим одговорима задовољни.

Свакој речи која се односи на певање, свирање играње, обичај, инструменат или део његов, радњу и т. д. ваља обележити тачно значење. Ако која реч има више значења онда ваља и та значења обележити, бележећи и реченице у којима су у различитим значењима речи употребљене, како би им значење одскочило.

Песме ваља бележити онако како их народ пева (у дијалекту у коме их народ пева.)

Мелодије ваља да буду верне. Ваља узимати исту висину и скалу у којима се певају или свирају, и одредити им ритам и динамику.

Сем овога за све ваља бележити из кога је краја народа српског.

Молимо још да се при одговарању пише само с једне стране, а друга страна хартије (полеђина) нека остане чиста (празна).

При издавању добивене грађе, биће назначено све шта је од ког скупљача добивено, којом приликом неће изостати ни благодарност скупљачима на труду и помоћи.

Будемо ли прикупили доста музичких обичаја, музике и песама нашега народа, учинићемо услугу и упознавању духовних тековина нашега народа и постављању наше националне музике на њезино право место.

Буде ли од целог овог посла какве добити (у што не сумњамо) заслуга за то пашће више на скупљаче но на нас приређиваче овог посла.

Рок за прикупљање грађе и слање остављамо до 1. јануара 1900. године.

Рукописе ваља слати или потписанима или уредништву „Караџића“.

Познаваоце српске народне музике и музичких обичаја молимо, да нам изволе послати материјала за

допуну ових питања, јер смо далеко од помисли да су оволика и оваква питања могла обухватити све што се на српску народну музику односи.

На свакоме прилогу, савету и исправци бићемо врло благодарни.

О Видову-дне 1899. г.

Алексинач.

БОЖИДАР ЈОКСИМОВИЋ

наставник певања и музике
у Учитељској Школи у Алексиначу

ВЛАДИМИР Р. ЂОРЂЕВИЋ

наставник певања и музике
у Учитељској Школи у Јагодини

І П е в а њ е.

1. Пева ли се радо у Вашем крају (месту и околини)?
2. Има ли у Вашем крају много песама које се певају?
3. Да ли се за певање употребљава само глагол певати, или има још ког глагола за тај рад (н. пр. појати, попевати, или још како)?
4. Пева ли се у друштву, или у двоје или појединце?
5. Како народ зове п е в а њ е (име радње) а како глас (арију, мелодију)?
6. Ко пева у друштву или у двоје, да ли само мушкиње или само женскиње или и једни и други?
7. Кад се пева у друштву или у двоје, пева ли се у два или више гласова, или сви певају једним гласом?
8. Како се зове певање кад је у друштву, како кад је у двоје а како кад једно лице пева?
9. Да ли се онај ко пева зове само певач или још како (н. пр. појац, певац или другојаче како)?
10. Како се зове женскиње које пева? (Да ли само пева-чица или другојаче како)?
11. Ако се пева у друштву или у двоје, разликују ли се гласови (тенор, бас, сопран, баритон и т. д.) како се разликују и како их народ зове?
12. Како се сматра онај ко зна лепо певати? Има ли за њега у народу нарочитог имена (слаткопевац, лепопевац, краснопевац, или друго које)? Има ли за такво женскиње нарочитих имена?
13. Да ли већина у Вашем крају има дара и слуха за песму и музику (т. ј. да брзо запамти и појми песму и певање)?
14. Има ли људи који никако не певају, како се зову и како се сматрају ти људи?
15. Мрзи ли ко на певање и из каквих узрока?
16. Како се сматрају и називају такви људи?
17. Како се сматрају и називају они људи који не умеју певати?
18. Какви људи по положају и карактеру највише певају?
19. Ко разноси народно певање по вашем крају, (путници, слепци, цигани, хајдуци или ко други)?

20. У којим годинама старости има највише певача ?
21. Да ли више пева богатија или сиромашнија класа ?
22. Да ли више пева мушкиње или женскиње ?
23. Како се разликује мушки глас од женског, и како се та разлика означава и назива ?
24. Певају ли и мушки и женски једне исте песме или су песме за мушке другојаче а за женске другојаче, ако су другојаче по чему су другојаче (по гласу, садржини и т. д.) ?
25. Певају ли више момци или ожењени људи ?
26. Певају ли више девојке или жене ?
27. Има ли песама које певају само деца, или само девојке или само момци, или само ожењени и жене или само старији људи ? Како се називају те песме ?
28. Има ли у Вашем крају много песама. које се певају на исти глас ?
29. За кога се каже да лепо пева ? Суди ли се при томе по јачини гласа или некако другојаче ?
30. За кога се каже да ружно пева, и по чему се то закључује ?
31. На који се начин одаје признање за лепо певање и којим речима или делима ?
32. Којим се именима назива лепо певање ?
33. Са чиме се оно срањује ? (Пева као славуј, као тица и томе подобно).
34. Како се назива ружно певање ?
35. Са чиме се оно срањује ?
36. Има ли приповедака, пословица, поређења (пева што га грло доноси) и томе слично о певању лепом или ружном ?
37. Да ли се вештина певања у Вашем крају сматра као наследна у породици, или се просто мисли да је то нарочити дар ?
38. Да ли се невештина у певању сматра као наследна ?
39. Има ли у Вашем крају породица о којима се зна да се у њима од вајкада лепо пева или обратно ?
40. Сматра ли се да они који певају нису добри радници и ваљани људи или обратно ?
41. Ако се баје или међу чини да би неко лепо певао или престао лепо певати, забележите то бајање или те чини.
42. Кад се каже да је мелодија песме лепа, да ли кад има великих интервала (скокова) или кад је обична (н. пр. Ој Мораво Лепа Пава у ковиљу спава) ?
43. Кад се пева на извесним скуповима, певају ли се извесне песме на захтев или је то од воље певачеве ?
44. Ужива ли певач при весељима каквих нарочитих части (да му се даје боље место и томе слично) ?
45. Сматра ли се певач у опште као човек веће вредности и чиме се та вредност исказује ?
46. Какве се песме обично почињу певати у почетку весеља (озбиљне, јуначке шаљиве или какве друге) или ту нема нарочитог реда ?

47. Који се глас по обиму (бас, сопрон, — низак или висок) највише цени?

48. Говори ли се у шали да ваља при певању јести и пити да се грло поправи, или како се то другојаче каже?

49. Да ли се песме певају увек до краја или се по некад прекидају? Зашто се прекидају, (да ли с тога што су неке песме сувише дуге па уморе, или што постану досадне и томе подобно)? Да ли се прекидање чиме правда (н. пр. Цигани терају до краја и томе слично)?

50. Пева ли неко некад и за награду било новчану било иначе?

51. У које се доба старости учи певати и како?

52. Иде ли ко коме нарочито да научи певати, и како то бива? Иде ли ко чак у друго које место да изучи певање?

53. Да ли певачи радо показују певање млађима или онима који их питају?

54. Има ли утакмице у певању (натпевања) и како се то зове? Где то бива, како, и у којим приликама? Ко пресуђује при утакмици (натпевању) ко боље пева и на основу чега?

55. Праве ли се по некад и где нарочити састанци младежи или и старијих људи само ради певања, како то бива, и има ли при томе чега особитог?

56. Има ли у певању каквих назива који означавају: јако, тихо, ниско, високо, отегнуто, брзо, лагано, све отегнутије и обратно и т. д.?

57. Како се зове у пољу оно певање кад се издржавају извесни тонови за дуго, прелазећи од једног до другог док се не изгуби као одјек?

58. Да ли се радије певају кратке мелодије или дуже, замршеније или разговетније и има ли ту каквих термина?

59. Воли ли народ певачке дружине, шта мисли о њима и даје ли радо одобрења младежи да у њима суделује? Ако их воли, да ли је вољан да их и новчано помогне, а ако не, шта му се у њима не допада (да ли начин певања, или избор песама, шта ли)?

60. Воли ли народ позоришне песме?

61. Како се зову разне врсте песама судећи по тексту, мелодији, месту и времену кад се певају (н. пр. севдалинке, јуначке, женске, седељачке, девојачке, свадбене и т. д.)?

62. Како народ зове грло, гласнице, и остале органе којима се пева или који помажу певању?

63. Пева ли се кроз нос и зашто се тако пева?

64. Како се зове слух?

65. Има ли песама које су се певале у старије доба, а сад се више не певају? Какве су то песме, кад су се од прилике певале, и зашто се више не певају?

66. Има ли песама које су прекројене од старијих те су сад нешто другојаче? У чему је разлика и зашто?

67. Обнавља ли се, т. ј. почиње ли се по некад певати по каква стара, већ скоро заборављена песма?

68. Изређати прилике кад народ пева (н. пр. крштење, стрижба, успављивање деце (Певају ли се песме само за то да се деца спавају, или и да се забаве? Како се зову такве песме? Ко их све пева? Верује ли се да песма успављује?), свадба, слава, жетва, моба, ранило, подранак, литија, лазарице, додоле и ако има још која прилика).

69. Описати засебно сваку од ових прилика како се у народу врши, односно како се у народу као обичај појављује, казати име прилике, односно обичаја при њој, и изређати и песме које се кад у којој од ових прилика певају. (Ко зна нека бележи песме са мелодијом).

70. Пева ли се и при каквим радовима, како, да ли сви који раде, или има неких који не раде већ само певају?

71. Пева ли се кад год стоци, кад и зашто?

72. Како се зове оно викање што по некад личи на певање, кад се стока мами или тера?

73. У које се доба године највише пева?

74. Припевају ли се у песмама момци за девојке? Како се зову такве песме? (Побележите их по могућству са мелодијом). Припевају ли се и ожењени људи и жене, старци и бабе? Да ли ово бива из шалеили иначе?

75. Како се зову сличне песме (варијанте или оно што би Вук рекао: Опет то али мало друкчије. — Краус вели да се такве песме зову полагалице. Види Јавор за 1885. стр. 963.)?

76. Да ли у вашем крају има примера да народ другим дијалектом говори а другим пева, одкуда је та разлика и шта народ о томе казује?

77. Имали песама које се певају а нису из Вашег краја? Разликују ли се нарочито такве песме и како се зову?

78. Певају ли се у Вашем крају песме на другом ком језику (маџарском, немачком, талијанском, турском, арнаутском, грчком, влашком и т. д.)? Ако се певају на ком се језику певају, кад се певају, ко их пева и зашто? Како се зову те песме и певачи њихови? По могућству забележите те песме и њихове мелодије.

79. Преводе ли се туђе песме у народу на српски језик или се прерађују и певају? Бива ли то често и у великом размеру и зашто?

80. Како се зову српске песме за разлику од туђих које се певају, а како оне које су преведене или прерађене?

81. Да ли преведеним или прерађеним песмама народ задржава страну арију?

82. Има ли песама у којима се мешају српске и туђе речи? Како се зове то мешање? Да ли је мешање само у рефрену или и иначе? Разумеју ли певачи и народ те туђе речи?

83. Да ли Срби Мухамеданци певају исте песме које и Хришћани или другојаче? У чему је сродност и разлика?

84. Има ли сељака који знају певати црквених песама? Ако има, где су их учили? Певају ли их само у цркви и кад? Певају ли их сви који их знају у један глас или разликују и другојачих гласова?

85. Почиње ли такво певање један певач, а остали се придружују, или почињу сви од једном?

86. Јесу ли такви певачи само клисари и тутори црквени, или их има и иначе међу сељацима? Имају ли такви певачи нарочитих имена и каквих? Како се сматрају такви људи?

87. Певају ли се црквене песме и ван цркве и када? (Н. пр. о литијама, славама, заветинама и т. д.)

88. Које се црквене песме певају ван цркве? (Исписати их онако како их народ пева)?

89. Како народ зове такве песме?

90. Има ли народних песама са црквеном мелодијом? Које су то песме и како их народ зове?

91. Има ли црквених песама са народном мелодијом? Које су то песме и како их народ зове?

92. Има ли какве разлике у цеђењу (уважавању) црквеног и светског певања?

93. Како народ разликује светско од црквеног певања и како зове једно а како друго?

94. Који су најбољи певачи светских а који црквених песама у Вашем крају? Које их особине у народним очима истичу као најбоље? — Написати њихову биографију, са свим оним што би било у вези са њиховим певањем.

95. Да ли такве људе потпомаже ко материјално (цркве, општине, појединци и т. д.)?

96. Води ли се рачуна о каквим хигијенским правилима при певању и како?

97. Како се зове умор од певања?

98. Ради ли се у Вас што год да глас буде лепши? (Гутање жуманцета од јајета, једеље црна лука и т. д.)

99. Сматрају ли се за певање и поједини гласови које поједине животиње од себе издају? За које животиње каже народ да певају (н. пр. тице и још које животиње)?

100. Којим се глаголима називају поједина испуштања гласова животињских? (Пас лаје, медвед мумла, кокошка какоће, голуб гуче и т. д. и т. д.)

101. Има ли правих народних песама и мелодија и по варошима, у којим крајевима вароши и код које класе људи?

102. Прави ли се разлика између песама варошких које нису народне и сељачких, простих народних? Како се зову једне а како друге? По чему их народ разликује и како ту разлику исказује?

103. Прима ли народ радо песме варошке? Ако их прима зашто их прима? Да ли ради мелодије или текста, или што им се те песме у опште лепшима чине, или просто из моде за варошком?

104. Да ли варошке песме народ промењује и квари, или их на свој начин дотерује, и како се зове то мењање?

105. При примању варошких песама, да ли се радије примају баналне и вулгарне уличке песме без вредности, или се пази на избор?

106. Ко обично преноси варошке песме у села? Да ли војници, слуге или други ко, и какве ко песме преноси?

107. На који се начин преносе песме варошке од појединца у масу?

108. Има ли народних песама које постају у наше време? (Види Међудневницу од М. Ђ. Милићевића за нове крајеве; Вука Караџића Предговор књ. I Српских нар. пјесама стр. XXXVII — XLVI). Какве су то песме (јуначке љубавне и т. д.)?

109. Шта даје повода и материјала тим песмама?

110. Ко спевава те песме? Води ли се рачуна о песнику?

111. Да ли се такве песме дуго одржавају, или се брзо заборављају?

112. Да ли се те песме промењују или остају стално онакве какве су постале?

113. Да ли се нове песме распростиру на далеко?

114. Ко им даје арију (мелорију)?

115. Сматра ли се моћ схватања нових песама за какву мајсторију или славу?

116. Да ли нове песме сваки певач пева подједнако?

117. Да ли такве песме потискују старије песме и одузимају им мелодију?

118. Дешава ли се у опште да нове песме са новим текстом узимају мелодије старих песама које се заборављају?

119. Има ли људи у народу који спевају песму, па јој сами и мелодију дају?

120. Има ли песама, које се певају са каквим почецима, који не припадају песми? (Н. пр. Еј, ој, е, е, еј, и т. д.)

121. Има ли песама у којима се умећу између речи или стихова поједини умеци (речи гласови или друго што) а ти умеци немају везе са текстом песме? Каки су ти умеци? (Исписати читаве песме, ако је могуће са мелодијама).

122. Има ли песама у којима се после појединих стихова или после читаве песме додају извесни гласови, речи или друго што, што нема везе с песмом? (Исписати читаве песме, (ако је могуће са мелодијама) и додатке).

123. Је ли рефрен честа ствар у песмама Вашег краја? Да ли је рефрен у каквој вези са песмом, или нема с њом никакве везе (т. ј. песма би била разумљива и без њега)? Да ли

је рефрен састављен из речи којима нема смисла или гласова без смисла?

124. Како народ зове рефрен?

125. Како народ зове поједине гласове (слова)? Пева ли их чисто, или меша по два три у једно, или замењује једне другима, или их пева тако као да пева глас који се не гсвори? Како се зове то нечисто изговарање гласова?

126. Како народ зове трилере (потресице) и кићење у певању? Је ли то честа ствар у певању Вашег краја?

127. Има ли народ појма и назива за боју тона, за каквоћу гласа по боји и шта се о томе мисли и казује? (н. пр. неко пева промукло, неко оштро, благо, слатко, тупо, јасно, тамно и т. д.).

128. Како се називају поједине особине гласа човечијег (танак, дебео, промукао и т. д.)?

129. Како се називају поједини манири у певању (н. пр. сви ми кај, кажу, да ја љубим лажу — Труј, труј, трула лађа — Узми пуј, пушку, и т. д.)? Јесу ли овакви манири чести у Вашем крају?

130. Има ли песама уз које се игра? Како се зову те песме и какве су по садржини? (Исписати такве песме (и њихове мелодије ако је могуће).

131. Служи ли се по некад народ песмом за дозивање и кад?

132. Служи ли се по некад песмом као знаком (сигналом)? (н. пр. Ја ћу проћи па ћу запевати ту и ту песму, а ти кад чујеш изаћи; или слично томе).

133. Има ли песама које се певају у виду разговора? (Н. пр. један пева на једном брду а други му са другог одговара)? Како се зову такве песме и такво певање?

134. Има ли доба у години или иначе кад се не пева или кад не ваља певати, (Н. пр. у вече, велике недеље, на задушнице и т. д.)

135. Кад се иначе не пева (н. пр. кад се ко у породици жали, кад је неродица, рат и т. д.)?

136. Колико времена не треба певати после смрти сродника?

137. Како се каже за онога који не пева због смрти у породици (жали, јаслакује, у жалости је, жалан је, рушан је и још како?)?

138. Да ли се у жалости никако не пева, или има случајева кад се може певати? Који су то случајеви, и које се песме могу певати? (Исписати те песме, а по могућству и њихове мелодије).

139. Како се зове оно нарицање што га жене гласно наричу (туже) над мртвацем, на гробљу или иначе за мртвим (кукање, тужење, бугарење, јаукање, нарицање, желање, рећање, вијење, тожење, тажење, набрајање, запевање или и другојаче.)?

140. Какав је глагол за ту радњу?

141. Сматра ли се и то као облик певања или другојаче,

или сасвим обратно од певања (н. пр. каже се: није ми до певања, но ми је до кукања)?

142. Како се зове она жена што нариче (покајница, бугарица и како још)?

143. Нариче ли (туже ли, бугаре ли) кад год и мушкиње?

144. Цени ли се и нарицање и како?

145. Да ли за нарицање има нарочитих песама (или већ како то народ зове) које се увек употребљавају или их женскиње ствара (импровизира) над мртвим, на гробу или иначе кад жали?

146. Има ли разлике у песамама којима нариче мати, сестра, стрина, ујна и т. д.?

147. Има ли обичаја да женскиње тужи и ако јој умрли није, својта и каквим песамама то чини?

148. Тужи ли се по некад и ради забаве (н. пр. у Зети) и како?

149. Јесу ли ове песме (или како их народ зове) којима се тужи све једне мелодије или су разних мелодија?

150. Да ли се тужење (нарицање, кукање) може одмах распознати од певања и како?

151. Забележите што више тих песама, ако је могуће и са мелодијама.

152. Пева ли се у Вашем крају уз гусле? Какве се песме по садржини певају уз гусле и како се зову те песме и такво певање?

153. Како се зову људи што певају уз гусле и сматрају ли се они као нешто бољи и већи од других?

154. Какви се начини певања уз гусле разликују и како се зову поједине радње и манири при певању уз гусле?

155. Верује ли се да гуђење и певање потпомаже каква виша сила (Бог, виле и томе подобно. У Старој Србији каже се: Без Бога и без гусала ништа ти о томе не умем рећи, као одговор на питање о каквој ствари која се уз гусле пева)?

156. Пева ли уз гусле кад год и женскиње? Како се зове такво женскиње и шта се верује о њему?

157. Каже ли се за певање уз гусле некако другојаче у фигури (н. пр. хоћемо ли да посечемо једнога, у место да отпевамо једну о сечи, погибији)?

158. Пева ли се у Вашем крају уз гусле и на другом ком језику сем српског (н. пр. у Старој Србији пева се уз гусле и на арнаутском језику)?

159. Какве су те песме на другом језику по садржини, и имају ли исту мелодију као и српске?

160. Како се зову те песме и певање на другом језику?

161. Пева ли се у Вашем крају и уз друге инструменте сем гусала и уз које?

162. Какве се песме певају уз који инструменат и како се зову те песме? (Забележити те песме а по могућству и њихове мелодије).

163. Има ли песама које се само казују а не певају (н. пр. јуначких)?

164. Има ли песама које нису целе него се само у одломцима певају? Да ли су ти одломци из почетка, средине или краја песме?

165. Да ли се остали делови (од песме чији се одломци певају) приповедају или се подразумевају или се о њима ништа и не зна, већ су одломци засебне целине?

166. Верује ли се да песма весели (н. пр. певај побро те ме развесели)?

167. Да ли има песама са жалосним мелодијама, а сматрају се као да развеселавају и певају се при весељима?

168. Да ли се песма по некад сматра као нешто штетно? (Н. пр. у Алексиначкој Морави кажу кад некога снађе невоља без његове кривице: Он сирома(х) није то ни изиграја ни испојаја (испевао).

II Свирање.

1. Свира ли се радо у Вашем крају (месту и околини)?

2. Има ли у вашем крају много свирача и ко су ти свирачи?

3. Да ли они који свирају, знају и певати, и чине ли и једно и друго?

4. Који се инструменти употребљавају у вашем крају (свирала-фрула, труба-дудук, зурле, кавал, кларинет, гајде-дипле, тамбура-шарчија, гусле-геге (гусала има једностручних или не?), бубањ — гоч с бреџалом, добош, ћемане, — егеде — лауте и т. д.)?

5. Како и од чега справља народ поједине од тих инструмената а разног облика?

6. Како се називају поједини делови инструмената (на кларинету: клапне-грифови...; на лаутама: језик, дирек, дугме...; на гајдама: писак, мешина, прдак и т. д.)?

7. Да ли се поједини инструменти нарочито украшавају, како се то чини и зашто и како се ти украси називају?

8. Где се у кући поједини инструменти чувају и имају ли та места нарочитих имена?

9. Какве су мелодије појединих инструмената (каквог су карактера)?

10. Које се свирке свирају само на појединим од тих инструмената, и да ли се могу све свирати на сваком од њих? (Има ли специјалних комада за извесне инструменте.)

11. Који се инструменат највише цени и због чега се цени?

12. Пева ли се уз неки инструменат и шта се пева? Има

ли инструмената уз које се не пева? Како се назива певање уз инструмент?

13. Колико се плаћају поједини од инструмената кад се купују, и од кога се купују?

14. Да ли праве инструменте нарочити мајстори, или су свирачи уједно и мајстори, и како они називају поједине делове инструмената?

15. Како се називају поједина места на инструменту, где треба метути који прст или држати руком (н. пр. ако је на фрули или гајдама, која рука долази горе а која доле, како се који прст назива, како се рупе називају, како пискови, звуци — тонови и т. д.)?

16. Како се свира без клапна — грифова на извесним инструментима и како се праве комбинације за извођење оних тонова, који се иначе код савршених инструмената помоћу клапна изводе?

17. Да ли се за свирање чује само глагол свирати или има још какав глагол за тај рад, без обзира на инструмент у који се свира?

18. Да ли је глагол за свирање различит за различне инструменте (н. пр. у гајде се свира, у тамбуру се удара и т. д.) (Казати о сваком инструменту појединце.)

19. Да ли се онај ко свира, зове само свирача или још како? Зависи ли његов назив од инструмента (н. пр. гајдаш, гуслар, лаутар,) или се сви зову општим именом свирачи?

20. Свира ли и женскиње, кад и у које инструменте? Да ли у друштву с мушкињем или за себе? Како се зову ти обичаји и начини?

21. Како се зове женскиње које свира, и зависи ли то од инструмента у који свира?

22. Да ли се за свирање чује само та именица, или још која друга именица, или уз њу каква реч (н. пр. гуђење уз гусле, дување, цигуљање и т. д.)?

23. Како народ назива свирање (име радње) а како свирку (мелодију-арију)? Да ли то зависи од инструмента у који се свира?

24. У које се инструменте свира у друштву, у двоје, појединце и т. д. а у које и тако и овако?

25. Кад се свира у друштву у опште, пази ли се строго на то, да сви почињу од једанпут (или то иде слободно, један почиње а остали се придружују)? Како се зове та радња, како се зове почетак а како завршетак?

26. Ако се свира у друштву, разликују ли се гласови (прим, терц, контраш, брач, бегеш, и т. д.) како се ти гласови називају и шта чини разлику између њих?

27. Како се сматра онај, ко зна лепо свирати? Има ли за њега народ нарочитих назива и епитета?

28. Да ли већина у вашем крају уме свирати или бар има слуха и дара за свирање?

29. Има ли људи, који никако нису учили свирати, како

се сматрају у друштву ти људи, и има ли за њих нарочитих имена?

30. Мрзи ли ко на свирање, из каквих узрока и како се сматрају они људи, који мрзе свирање?

31. Какви људи по положају, узрасту и карактеру обично и највише свирају?

32. Ко разноси свирање по Вашем крају (бербери, гајдаши, Цигани или ко други)?

33. У којим годинама старости има највише свирача? Да ли више свира богатија или сиромашнија класа, или у томе нема разлике?

34. Да ли више свира мушкиње или женскиње (момци или ожењени, девојке или удате жене)?

35. Има ли разлике у комађу (песмама и играма), што га свира мушкиње од онога, што га свира женскиње? Има ли свирки (или како то народ зове), које свирају само деца, или само девојке, момци, ожењени људи и т. д.?

36. За кога се каже да лепо свира? Суди ли се то по јачини, брзини извођења или осећању које свирач уноси (севдалиско свирање, слатко свирање), или по чему другом?

37. Како се каже за онога који ружно а како за онога који лепо свира. Којима се изразима то изјављује, и чиме се упоређује?

38. Има ли приповедака, песама, пословица, поређења о онима, који лепо свирају или обратно? Има ли о свирању, свирци, инструментима и т. д. (н. пр. о пок. Јањи свирачу из Смедерева прича се да је имао виолину са четрнаест жица, па је зато лепо свирао)?

39. Прелази ли вештина лепог свирања од родитеља на децу, и мисли ли се да је свирање наследно? Мисли ли се да је то неки особити дар Божји и шта има још о томе да се каже?

40. Има ли у вашем крају породица, о којима се зна од вајкада да лепо свирају, а има ли обратно, и шта се о томе прича или пева?

41. Сматра ли се, да они који свирају, нису добри радници и ваљани људи или обратно? Сматрају ли се свирачи, да су особите памети или противно томе, шта се о томе прича?

42. Ако се баје или међу чини, да би неко лепо свирао или пре-стао свирати забележите то бајање, чини или приповедање о томе?

43. Кад се каже да је свирка лепа, да ли кад има великих интервала (скокова) или обратно?

44. Кад се свира на појединим скуповима, свирају ли се извесне свирке по жељи скупа, или свирач свира од своје воље, и шта се има још о томе казати?

45. Свира ли се по некад и за награду било новчану или иначе? Како, колико и на који начин се то плаћа?

46. Ужива ли свирач при весељу или иначе, каквих нарочитих почести н. пр. да се према њему љубазно понашају или друкчије и како то бива?

47. Да ли се свирач кад год песмом, или свирком, или другим чиме подстрекава да свира, (или се кори што не свира) и како то бива?

48. Којим се начином казује свирачу, да престане свирати (бива ли то у облику љутње: доста глава ми пуче; свирај па и за појас задени и т. д.), када и како то бива?

49. Говори ли се у шали, да ваља свирач да једе, да пије, или да друго што чини, да би боље свирао и како се то каже?

50. На који се начин одаје признање за лепо свирање и којим речима?

51. Како се учи свирати, у које инструменте најчешће, и у које се доба старости учи?

52. Иде ли ко коме нарочито да научи свирати, и како то бива? Иде ли ко коме чак у друго место, да научи свирати?

53. Каква је награда ономе, код кога се учи, и шта се има још о томе казати?

54. Да ли стари свирачи радо показују свирање млађима или онима, који их питају или ако то крију; зашто то чине, како образлажавају свој поступак?

55. Има ли утакмице у свирању (надсвиривања или како се то зове у Вас)? Где то бива, како, и у којим приликама, и у чему се то састоји?

56. Ко пресуђује у утакмици, ко боље свира, и на основу чега?

57. Даје ли се коме на основу доказате вештине, даје каква успомена привилегија (н. пр. да се призна за мајстора и т. д.) и како то бива? Шта се захтева од таквог мајстора да уме и зна (н. пр. да одсвира свадбу и т. д.)?

58. Праве ли се по некад и где нарочити састанци младежи која свира, или и других, ради свирања? Како то бива и има ли при томе чега особитог?

59. Има ли у свирању каквих назива, који означавају: јако, тихо, ниско, високо, отегнуто, брзо, лагано, све отегнутије и т. д.?

60. Има ли свирки, које су се свирале у старије доба а сада се више не свирају? Какве су те свирке, кад су се од прилике свирале, и зашто се више не свирају?

61. Има ли свирки, које су прекројене од старијих, те су сад нешто друкчије и у чему је та измена? Обнавља ли се т. ј. почиње ли се свирати по некад, која већ готово сасвим заборављена свирка?

62. Изређати прилике кад се свира (н. пр. у колу, на славама, свадбама, заветинама и т. д.)? Како се зову поједине свирке у тим приликама (н. пр. колске, славске, свадбене и т. д.)? Ко може, нека их избележи нотама. (Ко не уме забележити нотама нека их опише н. пр. та и та свирка слична је, налик је или личи на ту и ту познатију свирку).

63. Свира ли се кад год стоци и зашто? (Н. пр. у Шапцу и још неким местима у јутру рано сазива се стока на пашу дивањем у рог).

64. У које се доба године највише свира и због чега? Има ли доба, када у извесне инструменте не ваља свирати (н. пр. у Зети се зими не сме никако свирати у дупле „јер ће се намети зло“)?

65. Има ли свирки које се свирају а нису из тог краја или су туђе? Разликују ли се нарочито те свирке и како се зову?

66. Има ли мешаних српских и туђих свирки, и чиме се разликују српске свирке од њих?

67. Који су најбољи свирачи у Вашем крају? Написати у кратко њихову биографију и означити све оно, што је у вези са њиховим свирањем?

68. У којим се свиркама одликују поједини познати свирачи (нпр. Мија у славују, Панта Рачанин у гајдама, пок. Вида из Свилајинца се одликовао, што је ванредно лепо свирао све врсте кокоњешта итд.)?

69. Води ли се рачуна о каквим хигијенским правилима при свирању и како се то чини и казује? (у новије доба се употребљава за дување у гајде неки мех због великог напрезања; али онда, гајде немају тако јак тон, као кад се непосредно дува)?

70. Како се назива умор од свирања, и како се то исказује?

71. Каже ли се и за које животиње да свирају, и како се каже?

72. Има ли правих народних свирки (мелодија) и по варошима, у којим деловима вароши и код које класе људи?

73. Прави ли се каква разлика између свирки варошких које нису народне и сеоских: како се зову једне а како друге, по чему се чини разлика, и како се та разлика исказује?

74. Примају ли се радо варошке свирке? Ако се примају, зашто се примају, да ли због моде или због своје лепоте?

75. Да ли их народ промењује и квари, или их на свој начин дотерује? Зашто то чини и како се то мењање зове?

76. Ко обично преноси варошке свирке (да ли бербери, војници, слуге, цигани или ко други)?

77. Постоје ли какве музикалне дружине, за које инструменте и са колико чланова обично?

78. На који се начин преносе нове свирке у масу?

79. Има ли свирки, које постају у наше време? Шта се зна о томе? Шта даје повода стварању нових свирки?

80. Да ли се такве свирке дуго одржавају или се брзо заборављају? Ко ствара те нове свирке? Води ли се рачуна о творцу нових свирки, и како то бива?

81. Да ли се нове свирке мењају или остају увек онакве, какве су створене? Како се стварају а како мењају?

82. Да ли се нове свирке распростиру на далеко и то одмах или доцније, и које су то свирке — каквог су карактера?

83. Сматра ли се моћ схватања и преношења нових свирки, за какву мајсторију, за славу или особиту памет, и шта се о томе чује у опште?

84. Да ли нове свирке свако свира подједнако и да ли оне потискују старе свирке?

85. Има ли таквих свирки, којима поједини свирачи додају по какав уметак, и како се ти умети зову (нпр. кад се пева нека песма, па се између строфа одсвира као у место одмора, неколико тактова и продужи се певати)?

86. Како народ а како свирачи мајстори називају трилере (потресице) и разне врсте кићења у свирању (нпр. кад „забрија“ на срми (жици), па онда „цикне“ на „телу“ (е жица)? Је ли то обична и честа ствар у Вашем крају?

87. Има ли народ појма за боју тона, за каквоћу гласа и шта се о томе мисли и казује (мек или благ тон итд.)?

88. Како се означава обим тонова на инструменту, а како особине тонова (нпр. дебео танак, општар тон итд.)?

89. Како се зову оне свирке (мелодије — арије), уз које се игра? Јесу ли то нарочите свирке за само играње, или се употребљавају за то и песме, те се уз њих игра?

90. Како се зову те песме, које се свирају за игру? Да ли се уз свирање тих песама и саме певају, и да ли их певају певачи или играчи?

91. Свира ли се при каквим радовима и како, да ли сви, или их има који не раде, већ само свирају?

92. Служи ли се народ кад год свирком и за дозивање а не само за излив осећања? Како и у којим приликама?

93. Служи ли се народ по некад свирком и као знаком (сигналом) (нпр. свирни ја ћу доћи)? Има ли свирања у виду разговора (тј. да један свира на једном месту а други да му свирком одговара с другог места, и како се то назива)?

94. Има ли доба у години кад се не свира — кад не ваља свирати (нпр. за време поста, — у вече свирати значи дозивати нечастиве и т. д.)

95. Кад се иначе не свира (н. пр. кад се ко у породици жали или за време какве несреће и т. д.)? Колико времена не треба свирати, после смрти сродника, и шта се о томе мисли?

96. Како се каже за онога, који не свира због смрти у породици (жали, жалан је, рушан је и т. д.)? Да ли се у жалости увек не свира или има случајева, када се може свирати и који су то случајеви? Те мелодије које се могу свирати исписати нотама по могућству.

97. Верује ли се да свирка увек весели, и да ли се сматра по некад као штетна и зашто то?

98. Да ли се народ весели само веселом свирком (у дуру) или и жалосном (у молу), и како се то објашњава?

99. Сматра ли се жалосна свирка у већини случајева или ређе, да је израз радости?

100. Свира ли се кад год на гробу или погребу, зашто то, и каквих обичаја и назива ту има?

101. Каквих врста — облика свирки има нпр. коло — оро — игра, песма — арија — мелодија — поход — марш — корачница, гусларско гуђење — рецитатив и т. д.)? и како се зову ти облици поименце?

102. Има ли пригодних свирака, које управо немају одређеног облика — уз које се не пева нити свира (нпр. „туш“ при пићу. „живео“ и т. д.), како се зову, и које су им одлике?

103. Како се назива оно свирање, пре него што се отпочне свирати (одмах после штимовања или удешавања), кад се премеће прстима по инструменту, да се рука припреми за свирање или усне удесе за дување?

104. Како се зову они кратки делићи при завршетку какве свирке, кад свирач завршујући жели да покаже бравуру својих прстију; додаје по нешто као завршетак те свирке?

III. И г р а њ е.

1. Игра ли се радо у Вашем крају (месту и околини)?

2. Сматра ли се певање, свирање и играње као нешто нераздвојно, т. ј. ко лепо пева тај и свира и игра? Шта се о томе мисли и казује?

3. Како се зове игра у Вашем крају (оро, коло, танац, плес или некако другојаче)? Означавају ли ови називи једно исто или има разлике између кола, ора, танца, плеса и других игара?

4. Која су имена појединим играма у Вашем крају (ђурђевка, четворка, гарчанка и т. д. исписати сва имена појединих игара које се играју у Вашем крају, и описати начин на који се која игра).

5. Има ли игара са истим именима а различито се играју?

6. Каквих игара има по извођењу и облику?

7. На који се начин игра, да ли у колу или у двоје или појединце или и другојаче како? Како се у појединим од ових начина игра (корак напред, назад, на лево, десно и т. д.), и како се ови поједини начини играња зову?

8. Игра ли се уз певање, како се игра, и како се такво играње зове (турско коло, пљескавац, устај дико и т. д.)?

9. Каквих назива има за означавање самог играња или украса при игрању (тресе, везе, клеца, цуца, завија и т. д.) каквих врста играња има и како се зову (за појас, за руке, за рамена и т. д.)?

10. Како се везују (комбинују) међу собом поједини делови и украси играња.

11. Да ли се за играње чује само глагол играти или има и другог ког глагола за то ?
12. Да ли је глагол за играње различит према томе да ли се игра уз инструменат, песму и т. д. ?
13. Има ли играње још какво друго име ?
14. Како народ назива мелодију уз коју се игра ?
15. Да ли се онај који игра зове само играч или и другојаче, и како ?
16. Како се зове женскиње које игра ?
17. Да ли већина у вашем крају уме играти и има ли дара за то ?
18. Како се сматра онај који уме лепо играти и има ли за њега нарочитог имена ?
16. Има ли људи који никако не умеју играти ? Како се сматрају и називају такви људи ?
20. Мрзи ли ко на играње зашто и како се сматрају и зову такви људи ?
21. Какви људи по положају, карактеру и узрасту обично највише играју, и у којим годинама старости има највише играча ?
22. Ко разноси (распростире) играње по Вашем крају ?
23. Да ли више игра богатија или сиромашнија класа или ту нема разлике ?
24. Да ли више игра мушкиње или женскиње, момци или ожењени, девојке или жене ?
25. Има ли разлике у играма што игра само жењскиње од онога што игра мушкиње ?
26. Има ли игара које играју само деца, или само момци или само девојке и т. д. ?
27. Заигра ли по некад и старац или баба и кад ? (Н. пр. кад жене сина или удају кћер и т. д.)
28. За кога се каже да лепо игра ? Суди ли се ту по великим скоковима, по лакоћи, по украсима у покретима и т. д. или по нечем другом ?
29. За кога се каже да ружно (лоше) игра, по чему се закључује ружно играње и како се то зове ?
30. Којим се именима назива лепо играње и са чиме се упоређује ?
31. Са чиме се упоређује ружно играње ?
32. Има ли приповедака, пословица, песама, загонетака, поређења и т. д. о игрању и играчима ?
33. Мисли ли се да је вештина или невештина у игрању наследна у породици, или се то сматра као особити дар или недостатак ?
34. Има ли у Вашем крају породица о којима се зна да од вајкада лепо играју или обратно ? Шта се о томе прича ?
35. Сматра ли се да играчи обично нису добри радници и ваљани људи или обратно ? Сматрају ли се играчи као особито даровити људи ?

36. Ако се баје или међу чини да би ко лепо играо, лии обратно забележите то бајање и те чини.

37. Кад се каже да је игра лепа, да ли кад се игра само на једну страну или кад се игра и на једну и на другу страну, или кад у њој има преплетања ногу или много украса или иначе, и кад?

38. Кад се игра, играју ли се извесне игре по жељи већине или коловође, или то зависи од воље свирачеве?

39. Игра ли се по некад и за награду, било новчану или иначе (н. пр. додолице, лазарице, краљице и т. д.), и шта се за играње ма какво било плаћа?

40. Уживају ли добри играчи каквих нарочитих почести или одликовања?

41. Да ли се играчи кад год потстрекавају, и чиме, да би играли?

42. Којим се начином казује играчима да престану играти. Зашто и кад то бива?

43. Говори ли се (па ма и у шали) да играчи ваља да једу да пију, или да друго што чине, да би боље играли?

44. На који се начин одаје признање за лепо играње и којим речима?

45. Како се учи играти, у које доба старости и где? Учи ли се играти у нарочитих зналаца играња, или се учи у колу један од другог?

46. Има ли утакмице у игрању (надигравање или како то народ зове), како то бива, где и у којим приликама?

47. Ко пресуђује у утакмици ко боље игра и на основу чега?

48. Пправе ли се по некад нарочити састанци младежи или и старијих само ради играња, како то бива, кад, и има ли при томе чега особитог?

49. Прича ли се да се у старо даба више и боље играло, зашто и у чему је то боље?

50. Има ли игара које су се играле у старије доба, а сад се више не играју? Какве су то игре, кад су се од прилике играле и зашто се више не играју?

51. Има ли игара које су прекројене од старијих, те су сад нешто другојаче, и у чему је та измена?

52. Обнавља ли се, т. ј. почиње ли се играти по некад по која готово са свим заборављена игра, и зашто?

63. Изређати прилике кад се све игра (на свадбама, завештинама, славама, додоле, лазарице, краљице и т. д.) и казати како се зову поједине игре које се у дотичним приликама играју?

54. Има ли игара које се играју а нису из тога краја, како се зову те игре и како се одликују и чиме од мештанских?

55. Има ли туђих (страних) игара у Вашем крају да ли се радо играју, како се називају у опште, а како појединце свака и како се оне од српских разликују?

56. Има ли мешаних српских и туђих игара, и како се зову ?
57. Који су најбољи играчи у Вашем крају ? (Написати у кратко њихову биографију и казати све што је са њиховим играњем у вези).
58. У којим се играма нарочито одликују поједини признати играчи ?
59. Којим се деловима тела у којој игри највише креће и како се која радња при томе назива ?
60. Игра ли се увек уз свирку или не ? Игра ли се уз песму ? Игра ли се и без свирке и без песме (без музике у опште) ?
61. Кад се игра уз песму ? Игра ли се при томе другојаче него уз свирку ? Како се зове такво играње у опште, а како посебице (ако има разних врста таквог играња н. пр. у колу, додоле, краљице, лазарице). Ко пева за време таквог играња ?
62. Какви су обичаји при хватању у коло (н. пр. да се пази да играју мушки до мушких женски до женских, или обратно; или да се не сме раздвајати момак од девојке, муж од жене; или се по некад сме и раздвајати, али само са извесне стране и т. д. или да ли се прилази при хватању у коло с леђа или с преда играча; моли ли се за одобрење да се сме неко ухватити и т. д.) ?
63. На који се начин почиње коло ? Како се зове почетак а како крај кола ?
64. Како се назива коловођа а како кец ?
65. Игра ли се и без коловође и без кеца (т. ј. затворено коло, где се коловођа састави с кецом) ?
66. Ко обично бива коловођа, а ко кец ? Да ли су то најбољи играчи или не ?
67. Сматра ли се за почасти играти до коловође, ко обично игра до њега ? Која се места у колу сматрају као најлепша (најдичнија) за играње ?
68. Како се зову поједини делови кола: како онај до коловође, како средина, а како онај до кеца ?
69. Има ли нарочитог одела за извесне игре и какво је то одело ? (употребити при опису називе за облачење и за одело).
70. Има ли играча са маскама (н. пр. ћосе у Пиви) који се крију да их нико не позна, зашто то бива и кад ?
71. Употребљавају ли се при игрању каква оруђа (јатагани, пушке, пиштољи, мараме, капе и т. д.) Како се зову те игре и како се играју ?
72. Постоје ли игре у којима се употребљавају и животиње (н. пр. играње на коњима) ?
73. Како се зове место где се игра ? Има ли сталних места за то (н. пр. код цркве записа и т. д.) ?
74. Ила ли разлике у играма што се играју у затвореном простору од оних што се играју на отвореном простору ? Каква је разлика и како се зове ?

75. Води ли са рачуна о каквим хигијенским правилима при игрању, и како се то чини?

76. Како се назива умор од играња?

77. Каже ли се и за коју животињу да игра, и како?

78. Има ли правих народних игара и по варошима где, и код које класе људи?

79. Прави ли се разлика између игара варошких и сеоских, како се зову једне а како друге, и како се та разлика исказује?

80. Примају ли се радо варошке (вештачке) игре? Ако се примају зашто се примају, да ли због њихове лепоте или из моде или из других разлога?

81. Да ли их народ промењује и квари, или их на свој начин дотерује? Зашто то чини и како?

82. Ко обично преноси варошке игре? Да ли свирачи или ко други?

83. Има ли игара које постају у наше време? Ко их ствара и зашто? Како се те нове игре преносе у масу?

84. Да ли се нове игре дуго одржавају или се заборављају?

85. Да ли се нове игре мењају или остају онакве какве су?

86. Да ли се нове игре распростиру на далеко?

87. Сматра ли се моћ схватања нових игара за каку мајсторију или славу или бистрину?

88. Да ли нове игре потискују старије?

89. Игра ли нове игре свако подједнако?

90. Има ли таквих игара којима поједини играчи додају појединих дометака да би лепше играли, како се зову такви домечи и таква радња?

91. Игра ли се при каквим обредима, који су то обреди, и како се при њима игра?

92. Има ли доба у години или иначе кад се не игра или се не ваља играти?

93. Кад се иначе не игра, (н. пр. кад се ко у породици жали, или у опште за време какве несреће)?

94. Како се каже за онога ко не игра због смрти у породици (у жалости је, рушан је и т. д.)?

95. Колико времена не треба играти после смрти сродника?

96. Да ли се у жалости никако не игра, или има случајева кад се може играти, који су то случајеви?

97. Сматра ли се да је играње увек знак весеља и радости?

98. Изражавају ли се по некад игром и неки други унутрашњи осећаји н. пр. поиграва од радости? Сматра ли се играње по некад као израз беде, невоље или чега другог? (н. пр. игра од муке; играћеш ти ситну пипиревку; игра му на паприци; играћеш како ти ја будем свирао; хоћеш ти да поведеш танац чини ми се.)

99. Дешава ли се по пекад, да се коме и на гробу поигра, кад и зашто то бива?

100. Како се назива оно играње (управо поигравање) играча) пре но што се ухвати у коло?

101. Како се зове оно поигравање или пљескање руку или подвикивање на свршетку игре?

102. Рече ли се што год, и шта, пошто се коло пусти?

103. Дешава ли се да неко сам игра, кад то бива, како и како се зове такво играње?

104. Да ли игру завршавају сви једновремено или појединци по својој вољи отпадају или се коло квари (сече, прекида, намерно квари) како и зашто?

105. Има ли при игрању каквих знакова за саопштавање: разговор, штипање, стезање руку, окретање главе, намигивање и т. д.?

106. Певају ли се поскочице у колу? Како се зову поскочице, и да ли су исте мелодије са свирком уз коју се игра?

107. Ко спевава те поскочице? Како се зову они који знају много поскочица и јели то дично?

108. Шта се хоће поскочицама? Да ли се њима изражава задовољство, или се њима шали, или се одаје почаст свирачу, или се свирач њима грди, или се ко у колу исмева, или се коме што пришива и т. д.? Исписати што више поскочица (или како их народ зове) по могућству и са мелодијама).

109. Сматра ли се играње понекад као да доноси несрећу? (Н. пр. Он сиромах није то ни изиграо ни испевао!).

